

տարիները կայսրութեան ներքին գործերը կարգադրելու անցուցւոյն իր սպասուէր ևս ինքնակալութեան վերանորոգութիւն մը քիչ շատ սահմանադրական ոգով, սակայն իրաւ չեղաւ: Ոչընչականութիւնն, այս ընդարձակ ընկերամիւլ ընկերութիւնն, որուն ծագումն մինչև ց1857 կ'ըլլէ, Ռուսիոյ պատմութեան մէջ մեծ մաս մը կազմեց. և աշխարհ համարէն յապուշ հարեալ ներկայ եղաւ շատ մը դաւաւկցութեանց ընդդէմ վարչաց դաւաւաց, զինուորական և քաղաքական պաշտօնատեսարց, նախարարաց, և ընդդէմ կայսեր ինքնին (Սուլտանի ատրճանակն, 14 ապրիլ 1879. Մոսկուայի երկաթուղոյն ականն, 3 դեկտեմ. 1879. Ձմեռնային պալատին դաւաճանութիւնն, 17 փետր. 1880):

Աղեքսանդր Նախ ջանաց սովորական խտութեամբք ընկճել, այսինքն պատերազմական տեսաններով: Չյալողելով այն կերպով ստեղծեց լորիս — Մէլիքովի դիկտատորութիւնը, որով կը թուէր թէ սակաւ առ սակաւ պիտի ջնջուէր ոչնչականութիւնն. սակայն մարտի 13^ր աղետալի արկածն հակառակն ցրցուց:

* *

Ի յունիսի անցեալ տարւոյ, մեռած էր Մարիամ կայսրուհին, և քիչ ա. միս վերջը Աղեքսանդր Բ ձախաձեռնի կ'ամուսնանար Տուկուրուքի իշխանուհւոյն հետ, օրինաւոր ընելով իրեն անկէ ունեցած որդիքը:

ՄԱՐԻԱՄ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐՈՎՆԱ. ԿԱՅՍՐՈՒՂԻ ՌՈՒՄԻՈՑ

✠ 3 յունիս 1880.

Մաքսիմիլիանա Գուլիէլմինա Աւուստա, Սոփիա, Մարիամ, կայսրուհի Ռուսիոյ, ծնեալ ց8 օգոստ. 1824, մեռեալ 'ի Բեզրպուրկ, էր դուստր Լուդուիկեայ Բ, մեծ դուքս Հեսսէ Տարնդատի:

Էր 17 տարուան երբ 'ի 28 ապրիլ 1841 հարս եղաւ Ռուսիոյ Աղեքսանդր Ձարեի, որ 23 տարուան էր: Կայսերական տունը մտնելով անունը փոխեց, ինչպէս սահմանեալ է, և անուանեցաւ Մարիամ Աղեքսանդրովնա: Եղաւ կայսրուհի 'ի 1855 երբ Աղեքսանդրը եղաւ 'ի դահ:

Եօթն զաւակ ունեցաւ: Առաջինը մեռաւ 'ի Նիցցա 'ի 1865 թոքացաւէ: Երկրորդ որդին Աղեքսանդր, այն ա. տեն եղաւ թագաժառանգ մեծ դուքս, մէկալ հինգերէն, ամենքն ալ կենդա-

նի, մեծ դուքսն Բաթու վերջին ծնածն ('ի 1860). այլքն են մեծ դուքսքն Վրատիմիր, Ալեքս և Սերգիոս, և դքսուհին Մարիամ Էտիմպուրկի:

Հարսն ամենայն Ռուսիոյ թագաժառանգ իշխանին, ապա կայսրուհի, դժբաղդ կեանք անցուց. նախ կրեց Նիկողայոսի բռնաւորական վարչութեւնէն որով կը կառավարէր բոլոր կայսերական տունը, կրեց իրեն անդրանկին մահուանը համար, յետոյ տխուր և կասկածադին բնաւորութենէն Աղեքսանդր ինքնակալի՝ որ զկնի Բարիզու դաւաճանութեան. և ապա այս վերջնոյս զինքը երեսէ ձգելէն:

Այն օրէն որ թողուց Հեսսէ մեծ դքսութեան հայրենական փոքր արքունիքը, ինքը կրեց, կրեց մշտ: